

HAMAR PÉTER

„Őrizd az embert. Ha lehet: életteddel, ha lehet: munkáddal, ha nem lehet: haláloddal.”

Kósa Ferenc halálára*

December 12-én jött a hír: életének 82. évében, a minden élők útján elment Kósa Ferenc is.

Elsősorban filmrendezőként vált ismertté, túlzás nélkül állíthatjuk: világhírűvé. Világjobbító szándéka a rendszerváltás tájékán elsodorta a kamera mögül, és a politika ingoványos világába vitte, ahol a látványos sikerek helyett be kellett érnie szerényebb eredményekkel. Az MSZP képviselőjeként tizenhat éven keresztül hirdette a Tisztelt Házban ifjúkora óta vallott eszményeit, és gondolatainak kiteljesedő publicisztikai tevékenységében is hangot adott. Művészi munkája ekkortájt már jobbra csak a fotóművészet területére szorítkozott.

Az életmű tartópilléreit számba véve meg kell emlékeznünk arról is, hogy japán felesége révén kiterjedt kapcsolatokkal rendelkezett a távol-keleti szigetországban, és az Interparlamentáris Unió japán-magyar tagozatának elnökeként jószolgálati feladatok sorát oldotta meg a két ország kapcsolatainak gazdagítása érdekében.

Nagy formátumú személyiség volt, akire figyelni kellett, bárhol és bármilyen szerepben lépett is fel, mert szándékainak, eszményeinek tisztasága példaértékűvé avatta tevékenységét. Bár nem volt harcos alkat annak ellenére sem, hogy az élet állandó harcra kényszerítette, de céljainak megvalósítása érdekében rendíthetetlen és türelmes, megalkuvást nem ismerő személyiségnek bizonyult.

Nyíregyházán, amelynek peremvidékén, a tanyavilágban megszületett, még ma is élnek néhányan, akiknek ő volt a Kósa Öcsi. Pali bátyja (akinek a nevét a *Szindbád*-film főcímlistája őrzi) árnyékában kapta becenevét, és itthon, a szűkebb pátriában sokáig így emlegették. Kapcsolata a várossal és az itt élő ismeretségi körrel folyama-

* Kósa Ferenc (Nyíregyháza, 1937. november 1. – Budapest, 2018. december 12.) Kossuth-díjas, Balázs Béla-díjas filmrendező és forgatókönyv-író, politikus, fotóművész.

tos és bensőséges volt mindvégig. Filmjei sorra az az ő jelenlétében, díszbemutató keretében kerültek annak a Krúdy Mozinak a vásznára, amely a budapesti Corvin után a második szuperszéles vetítőhely volt az országban, ám ma már ugyanúgy csak az emlékezetünkben él, mint immár a filmrendező, aki büszkén hozta haza alkotásait szülőhelye érdeklődő közönsége elé.

A közösségvállalás bizonyítékaként idézhetjük magunk elé azokat a nyíregyháziaikat, akik mint natúrszereplők jelentek meg filmjeiben például a *Tízézer napban*; vagy említhetjük jó barátját, Kasza Jánost (a megyei moziüzemi vállalat egykori műsorigazgatóját), a *Hószakadás* apa-figurájának megformálóját, aki halálával váltja meg fia életét. A *Küldeték*nek, legjelentősebb dokumentumfilmjének is nyíregyházi a központi szereplője: az öttusa olimpiai- és világbajnok Balczó András, akinek a személyiségében nemcsak a sikeres sportolót, hanem sokkal inkább az emberi nagyságot, a példázatos erkölcsi értékeket sikerült felmutatnia.

Utoljára az elmúlt év júniusában volt alkalmam találkozni vele. Az ünnepi könyvhéten ültünk le a Vörösmarty téren a Magyar Művészeti Akadémia könyvkiadójának sátra elé egy rövid beszélgetésre. Megfáradt, rezignált ember benyomását keltette, bár örömmel töltötte el, hogy két standon is érdekelt: az egyiknél a fotós életművét bemutató, *Az idő egésze* című reprezentatív albumát lehetett megvenni; a másiknál az *Őrizd az embert: Kása 80* tanulmánygyűjteményt, részint saját, részint kortársak, kritikusok írásaival. Mindkettőt fontosnak tartotta, bár különböző okokból. Végre folyamatában is bemutathatta fotográfusi életművét, amely többnyire elsikkadt sokféle közéleti szereplése rengetegében, a filmes munkásságát elemző kötet pedig azáltal kapott különös hangsúlyt, hogy bár ez a kifejezésmód életművének központját jelentette, – nehezen magyarázható módon – összefoglaló kiadvány formájában nem volt soha feldolgozva. A pályaképet össze lehetett állítani számos cikk, tanulmány alapján, de így, szinoptikusan, nemcsak praktikusabban kezelhető, hanem az áttekintés és megmérettetés számára is könnyebbéget jelent.

Ez utóbbi kötet címe egy fontos gondolatát idézi: „Őrizd az embert. Magadban, hogy jogod legyen a szóhoz, hogy súlya lehessen szavaidnak, hogy méltó maradj a munkádhoz: mert a mű, amit alkotsz, mindig kifejez téged.”

Az ő eszményeit, szellemiségét azok a filmhősei őrzik leginkább, akiket önmagáról, vagy részben önmagáról mintázott. Ilyen a *Tízézer nap* Kozák András megformálta fiúhőse, akinek az ágya fölött Bartók Béla és József Attila bekeretezett képe volt látható; ilyen a forgatókönyvben csak Fiúnak nevezett szökött kiskatonája a *Hószakadás*ban, aki a film befejező mozzanataként géppisztoly-sorozatot ereszt a kiüresedett csendőrlaktanya deszkafalába; és önarckép az 1956-os történet, *A másik ember* főhőse, ifjabb Bojtár István is.

És mindhárom fiú mögött megjelenik egy markáns apafigura. Merthogy a gyöke-
rek mindig meghatározók!